

Маланій О. Я. Організаційно-правові засади функціонування інспекції праці на території Східної Галичини у складі Другої Речі Посполитої (1918-1939 рр.)

Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулювала діяльність інспекції праці Другої Речі Посполитої. Визначено компетенцію інспекції праці та її структурних підрозділів, їх правовий статус і організаційну структуру.

Ключові слова: Міністерство праці та соціальної опіки, інспекція праці, державний нагляд і контроль, законодавство про працю Другої Речі Посполитої.

Маланій О. Я. Организационно-правовые основы функционирования Инспекции Труда на территории Восточной Галичины в составе Второй Речи Посполитой (1918-1939 гг.)

Проанализирована нормативно-правовая база, регулировавшая деятельность инспекции труда Второй Речи Посполитой. Определена компетенция инспекции труда и ее структурных подразделений, их правовой статус и организационная структура.

Ключевые слова: Министерство труда и социальной опеки, инспекция труда, государственный надзор и контроль, законодательство о труде Второй Речи Посполитой.

Malanii O. Y. Legal structure of Labour Inspection's activity on the Territory of Eastern Galicia as Part of the Second Rzeczpospolita (1918-1939)'.

In this paper the legal structure of Labour Inspection's activity of the Second Rzeczpospolita is analyzed. The Labour Inspection's competition, its divisions, its legal and administrative structure are defined.

Keywords: Ministry of Labour and Social Security, Labour Inspection, state control, labour legislation of the Second Rzeczpospolita.

Мина В.В.

ПОНЯТТЯ «КАРА» КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ ГУМАНІЗМУ

УДК 340.12

Постановка проблеми. Потреба удосконалення українського кримінального законодавства в контексті європейського гуманістичного бачення державно-правового розвитку актуалізує розв'язання проблеми узгодження змістового наповнення категорії «покарання» з гуманістичними тенденціями сучасності. З огляду на посилення у європейській законодавчій практиці гуманістичних тенденцій, актуальним стає дослідження «кари» крізь призму концепту гуманізму у рамках філософсько-правової гуманістичної доктрини. При цьому на передній план виходить осмислення «кари» у полі наукової проблеми, розв'язання якої передбачає знаходження відповіді на питання щодо того, чи являє собою кара складову мети покарання і в цьому контексті – чи корелює вона з концептом гуманізму? Це питання є

вкрай важливим, оскільки має безпосередній стосунок до такого принципу забезпечення національної безпеки, як додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їх взаємної відповідальності.

Стан дослідження. Ось уже понад століття поняття «кара» перебуває у дискусійному полі не лише філософії права, а й кримінального права, юридичної психології, соціології, криминології. Суть наукової дискусії полягає у тому, що одні науковці вважають кару складовою мети покарання (М. Беляєв, С. Демет'єва, І. Карпець, Н. Ковтун та ін.), інші – властивістю, якістю покарання (С. Полубінська, М. Стручков, Б. Нікіфоров та ін), або ж водночас і сутністю, і елементом мети покарання. Наприклад, І Карпець, вважаючи кару складовою мети покарання, висуває наступний аргумент: в житті не буває і не може бути, щоб при призначенні покарання не було досягнуто жодної мети. Злочинця можна покарати і не досягнути його виправлення і перевиховання. У такому випадку діє мета кари [1, с. 141]. За обставин існування смертної кари факт реалізації останньої використовувався як доказ на користь трактування кари як мети покарання.

Натомість Ю. Філей та А. Когут заперечують положення щодо кари як мети покарання. Вони аргументують це тим, що в інтересах суспільства покарання доцільно розглядати лише як таке, що має на меті запобігання вчинення злочинів [2, с. 77]. Г. Журбелюк, своєю чергою, вважаючи кару сутністю покарання, розглядає її водночас і як складову мети покарання [3, с. 60]. У полі цієї проблеми І. Лановенко та Ю. Заросинський висловлюють наступні міркування: «Звичайно кримінальне покарання залишалось і залишається карою, в основі якої знаходиться примус. Однак примусова функція покарання, відповідно до кримінальної політики України, скерована перш за все на виправлення злочинця, а також на створення максимально сприятливих умов для його перевиховання» [4, с. 65]. Правову сутність покарання автори вбачають у тому, що засуджений перетерплює саме кару за вчинений злочин. Своєю чергою, внутрішня суть кари осмислюється ними як така, що має свою специфіку: з одного боку, щодо засудженого, з іншого – щодо державних інтересів. У першому випадку йдеться про примусовість карального заходу, у другому – наголос здійснюється на його безумовному і доцільному характері. При цьому доцільність трактується як прояв турботи держави щодо подальшої долі тієї людини, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння [4, с. 43].

Однак, які б міркування авторами не висловлювались, у будь-якому випадку питання, пов'язані з поняттям «кара», опиняються у площині гуманістичної проблематики. У цьому контексті І. Михалко розглядає два взаємозалежні аспекти – кару та гуманізм. Кара трактується ним як ознака репресії, а гуманізм – як чинник досягнення такого бажаного результату покарання як законслухняна поведінка. При цьому наголос здійснюється на системному характері цілей покарання, зокрема на його виховній функції, від якої, на думку автора, залежить не лише виправлення засудженого, а й

запобігання вчинення злочинів як засудженим так і іншими особами [5, с.224].

Виклад основних положень. Отже, попри існування чималої кількості праць, донині вищесформульована проблема залишається не розв'язаною. Висловлювалися навіть міркування, що її взагалі неможливо вирішити у логіко-юридичному вимірі. Відтак С. Полубінська запропонувала вдатися до її розв'язання на соціально- та індивідуально-психологічному рівнях. Науковець, зокрема, стверджувала, що шукати відповідь на такі запитання необхідно, опираючись на емпірично обґрунтовані аргументи, тобто – на результати опитування законослухняних громадян та засуджених щодо того, чи вважають вони кару метою покарання [6, с. 14 – 15].

На нашу думку, це не вихід із ситуації. По-перше, такий принцип проведення соціологічних досліджень некоректний. Адже у законодавчому визначенні «кара» (у ч. 2 ст. 50 КК України) задекларована як складова мети покарання: «Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами». Одна справа, коли, з врахуванням суспільної думки, проблему щодо того, чи доцільно вважати кару однією із цілей покарання, вирішують на рівні теоретичної свідомості фахівці, діяльність яких скерована на удосконалення Кримінального кодексу, інша річ – коли формується установка на розв'язання цієї проблеми у вимірах побутової свідомості. По-друге, навіть якщо й припустити доцільність проведення таких опитувань, то результатами їх аналізу можна буде користуватися лише як допоміжним матеріалом, але у жодному разі не як титульним.

У цьому розумінні нам імпонують міркування Т. Денисової, яка вважає, що кримінальне покарання необхідно розглядати з врахуванням єдності філософських, правових та соціально-психологічних явищ. Покарання дослідник поціновує як феномен дуалістичного характеру. Дуалізм полягає у тому, що з одного боку йдеться про кару та відплату за вчинений злочин, з іншого – про виправлення й соціальну адаптацію особи. Покарання водночас трактується і як кара, і як виховний процес, який, через спричинення злочинцеві страждань змушує розкаятись, виправитись й тим самим створює умови для його ресоціалізації [7, с. 58 – 63].

На наш погляд, вищокреслену проблему, як таку, що має системний характер, перш за все доцільно вирішувати у філософсько-правовому вимірі, а саме – у полі філософсько-правової гуманістичної доктрини. У цьому контексті, враховуючи як філософсько- та історико-правові традиції, так і новітні тенденції, необхідно корелювати кару з європейським гуманістичним баченням «покарання».

Для досягнення цієї мети належить виконати наступні завдання:

- дослідити комплекс обґрунтувань, що стосуються трактування кари як складової мети покарання;
- проаналізувати специфіку дослідження кари як сутності покарання;
- охарактеризувати інтегральний підхід до поняття кари.

Звертаючись до специфіки осмислення кари як складової мети покарання, перш за все апелюємо до міркувань М. Беляєва, який займає позицію трактування кари як складової мети покарання. Дослідник наголошує на тому, що кара може трактуватися як одна із цілей покарання лише у тому випадку, якщо спричинення страждань не являє собою самоціль, натомість здійснюється заради виправлення, запобігання вчинення інших злочинів (рецидиву), а також для відновлення справедливості: соціальної справедливості, внутрішнього почуття справедливості як у постраждалого, так і в інших громадян, що є свідками порушення справедливості [8, с. 30].

М. Беляєв трактує кару як відплату, котра завдає злочинцю страждань і позбавлень, однак не тотожна помсті. Різницю між відплатою (карою) і помстою М. Беляєв вбачає у тому, що остання скерована у минуле й націлена на задоволення егоїстичних почуттів месника, тоді як кара слугує для «вдоволення почуття справедливості членів суспільства і тим самим для досягнення інших цілей покарання» [8, с. 25 – 26].

Пристаючи на принцип розрізнення М. Беляєвим «помсти» і «кари» (у тому розумінні, що помста «скерована» у минуле, а кара – в майбутнє), тим не менш вбачаємо у вищенаведеному твердженні логічний розрив, котрий стає очевидним, якщо сформулювати наступне питання: який зв'язок між «карою», яка призводить до вдоволення у членів суспільства почуття справедливості, і карою як такою, що сприяє виправленню та запобігання вчинення злочинів? Якби, скажімо, йшлося про кару як таку, що, залякуючи, сприяє превенції (від лат.: *praeventio* – попередження, запобігання), то не було б жодних підстав вбачати у змісті вищенаведеного вислову логічного розриву. Щоправда у такому випадку «кара» виступала б як засіб, а не як проміжна ціль. Однак окреслена логіка міркувань у висловлюванні стосовно того, що кара слугує для вдоволення почуття справедливості і тим самим (курсив наш. – авт.) – для досягнення інших цілей покарання (під якими, зрозуміло, маються на увазі «запобігання...» та «виправлення») дає підстави вважати, що останні трактуються як похідні від «вдоволення почуття справедливості», тоді як за законами логіки вони не можуть виступати такими.

На нашу думку, вищенаведене твердження М. Беляєва засвідчує прагнення автора надати карі статусу мети шляхом її цільової векторизації у майбутнє. Як з історико-філософської точки зору, так і з позицій логіки «прив'язування» кари до майбутнього є виправданим. Адже до стійкої філософської традиції (започаткованої Протагором, Платоном, Сенекою й продовженої Гуго Гроцієм, Гоббсом, Беккаріа та ін.) належало потрактування різниці між помстою і карою у той спосіб, що перша, як така, що являє собою відплату за минуле, «звернена» у минуле, а друга (з огляду не лише на виконувану функцію відплати, а й на здатність запобігати вчиненню інших злочинів) націлена на майбутнє. Однак, тоді як у рамках класичної філософської парадигми у цьому контексті кара виступала як засіб, М. Беляєв встановив для неї ранг проміжної цілі – очевидно, намагаючись її гуманізувати з метою такого вкорінення у

змісті поняття мети покарання, яке б корелювало з принципом гуманізму (до слова, в іншій праці як на тому акцентувала С. Полубінська, М. Беляєв уже не зараховував кару до цілей покарання) [6, с. 13].

Інший дослідник, Н. Ковтун, стверджує, що невизнання кари складовою мети покарання означатиме приховування справжнього призначення покарання в суспільстві [9, с. 163]. Вважаючи кару однією із цілей покарання, вчений характеризує її як примус, одним із завдань якого є спричинення засудженому страждань, зумовлених обмеженнями, що, властиво, й являють собою елемент змісту покарання. У карі, що співвідноситься з характером обмежень, застосовуваних до особи в процесі покарання, Н.Ковтун вбачає своєрідну відплату злочинцеві за вчинений злочин. У цьому контексті дослідник наголошує на суб'єктивному та об'єктивному значенні обмеження. Щодо суб'єктивного аспекту, то кара трактується як перехідний елемент, що має на меті ресоціалізацію особи, її повернення до законслухняного життя у суспільстві [9, с. 162 – 169]. Отже, Н. Ковтун, так само, як і у М. Беляєв, намагається гуманізувати кару, як складову мети покарання, шляхом її зарахування до проміжної цілі.

У наукових працях зустрічаються й інші способи інтегрування кари в гуманістичний вимір. Для того, щоб проаналізувати їх, насамперед звернемося до визначення поняття «покарання», сформульованого І. Лановенко та Ю. Заросинським: «Покарання – це форма примусу, що склалася історично, яка призначається судом від імені держави щодо особи, винної у здійсненні злочину і яка може за законом нести кримінальну відповідальність, але без мети завдання фізичних страждань чи приниження людської гідності; при цьому покарання є не стільки карою за вчинений злочин, як має на меті виправлення і перевиховання засудженого, а також попередження злочинів загалом. [4, с.72-73]. Кара у цьому контексті трактується як така, що повинна бути винятково засобом захисту, а не самоціллю покарання, їй «належить не виходити за межі загальнозапобіжної функції» [4, с. 74]. Своєю чергою, мета покарання полягає у тому, щоб кара була реалізована в умовах, коли держава намагається максимально нейтралізувати елемент суб'єктивного виникнення людського страждання [4, с. 46]. У цьому контексті покарання «залишалось і залишається карою», в основі якої знаходиться примус. При цьому примусова функція покарання осмислюється як така, що, відповідно до кримінальної політики України, скерована перш за все на виправлення злочинця, а також на створення максимально сприятливих умов для його перевиховання» [4, с. 65].

Немає підстав не погоджуватись з вищенаведеними міркуваннями. Однак на їх тлі виникає закономірне питання щодо того, чи все-таки кара є відплатою? Адже, якщо звернемося до історії філософії права, яку ми, базуючись на діалектичній методології, не можемо ігнорувати навіть якщо аналізуватимемо сучасний стан категорії «покарання», то побачимо, що кара, попри те, що розцінювалась як засіб превенції (за винятком І. Канта та частини його послідовників), водночас виступала і як відплата. Інша річ, що в кожний

окремий історичний період формувалися специфічні тенденції щодо трактування самої відплати – починаючи від таліону й закінчуючи принципом відносної співмірності.

На наш погляд, задля уникнення казуїстичності при вирішенні цього питання, так само, як і при розв'язанні проблеми співвіднесення «кари» та «покарання», не варто «сидіти на двох стільцях», тобто не слід прагнути знівелювати елемент антигуманності кари, трактованої як мета, шляхом надання карі як відплаті статусу проміжної цілі. Натомість належить чітко визначитися: осмислювати кару поза сегментом цілей чи трактувати її як складову мети покарання. У другому випадку необхідно або відмовитись від визнання принципу гуманізму, або здійснити таке обґрунтування, яке б переконливо доводило, що кара, трактована як складова мети покарання, не суперечить засадам гуманізму. Намагання ж позиціонувати кару як таку, що являє собою проміжну ціль у процесі досягнення мети, гуманної за своїм характером (як-от, мети вдовolenня почуття справедливості, виправлення злочинця чи запобігання вчиненню злочинів), є, на нашу думку, нічим іншим як прагненням, не вдаючись до складних теоретичних обґрунтувань, запобігти появі закидів щодо порушення принципу гуманізму при трактуванні кари як однієї із цілей покарання. Вважаємо, що такий шлях не лише не сприяє розв'язанню вищесформульованої проблеми, а й породжує низку нових запитань.

Що стосується трактування кари як сутності та невід'ємної властивості покарання, то, торкаючись цього питання, звернемося до міркувань С. Полубінської. Автор осмислює кару як таку, що є сутністю покарання [6, с. 14]. Водночас вона апелює до кари як необхідної передумови досягнення покаранням мети спеціальної превенції [6, с. 15]. Тоді як з твердженням С. Полубінської щодо кари як необхідної передумови досягнення покаранням мети запобігання вчинення злочинів погоджуємося, то міркування щодо каральної сутності покарання як такої, що слугує і засобом залякування, і засобом виховання, викликають у нас певні застереження.

У зв'язку з цим перш за все наголосимо, що С. Полубінська не розкриває зміст поняття, позначеного терміном «каральна сутність покарання». До слова, зауважимо, що до таких пояснень не вдаються і ті автори, котрі розглядають кару як сутність покарання [3, с. 60]. Скажімо, Г. Журбелюк, оперуючи поняттям «сутність покарання», не пояснює, що він має на увазі під «сутністю». Вважаємо, що такі пояснення необхідно здійснювати – задля уникнення колізії з поняттями логіки, або ж (у випадку дистанціювання від них) – з метою недопущення комунікативних розривів між логікою як наукою та кримінальним правом, філософією права тощо.

Зважаючи на те, що «сутність» – це внутрішній зміст, який проявляється у зовнішніх формах, дозволимо собі висловити наступне припущення: говорячи про сутність покарання, автори мають на увазі, що внутрішнім змістом об'єктивованої категорії покарання є кара. Однак, як те було доведено Н.

Мельничук на засадах дослідження категорії «покарання» як інформаційної системи, зміст зазначеної категорії представлений не одним, а комплексом внутрішньосистемних елементів [10]. Отже, якщо під сутністю покарання мати на увазі зміст категорії (хай навіть й об'єктивованої), то у системному вимірі навряд чи можна стверджувати, що сутністю покарання є лише кара. На нашу думку, перш ніж говорити про кару, як сутність покарання, необхідно визначитися стосовно того, що в принципі мається на увазі під сутністю.

Водночас викликає сумнів й твердження щодо каральної сутності покарання як засобу виховання (а саме: «... що стосується інших членів суспільства, то каральна сутність покарання слугує і засобом залякування, і засобом виховання») [6, с. 15]. На нашу думку, якщо кара може мати стосунок до виправлення, то до виховання (у його гуманістичному розумінні) – навряд чи. Підтвердженням можуть слугувати факти, викладені у «Чорній книзі комунізму» [11, с. 453 – 494], які засвідчують, що проголошувана у місцях позбавлення волі «кара» як засіб «виховання нової людини» ставала нічим іншим як тотальним запереченням людської гідності. «Важливо, – продовжує С. Полубінська, – не просто встановити покарання за злочин у кримінальному законі, а й реально застосовувати кримінальний закон, про що повинно бути відомо населенню». Якщо зважити на цю та раніше висловлену тезу щодо каральної сутності покарання як засобу залякування і виховання, можна стверджувати, що загальна превенція трактується автором як така, що ґрунтується на засобі залякування, опредмечено представленим у формі не лише встановлених у кримінальному законі покарань за злочин, а й об'єктивованої санкції.

Вважаємо, що у гуманістичному вимірі цей аспект доцільно осмислювати крізь призму морального імперативу І. Канта, суть якого зводиться до того, що людина («мета сама в собі»), як розумна істота, котра володіє свободою волі, не може розглядатися як засіб для досягнення певних цілей [12, с. 257]. Сприймаючи цей імператив, пристаємо й на логіку його експлікації у тому розумінні, що, якщо аморально використовувати людину як засіб, то не менш аморально (зрозуміло, за умови визнання принципів гуманізму) вдаватися до покарання особи як засобу залякування інших. На нашу думку, установки при об'єктивації покарання на те, щоб «иным не повадно было так делать», «чтобы иные, смотря на то, казнились бы и от того злого дела унялись», як, наприклад, в Соборному Укладенні 1649 р., Артикулі військовому часів Петра I тощо [13, с. 58], не можуть інтегруватися в сучасний гуманістичний простір. Не корелюючи з принципами гуманізму, вони відкривають шлях до впровадження вибіркового правосуддя та заперечення принципу верховенства права.

На наш погляд, опредмечення санкції не слід розглядати як засіб загальної превенції. Звичайно, населення, як справедливо зауважує С. Полубінська, повинне знати, що кримінальний закон реально застосовується – інакше загроза встановленого у кримінальному законі покарання за злочин у превентивному розумінні не працюватиме. Однак, на нашу думку, якщо

поглянути на принципи гуманізму, то у полі об'єктивації чи опредмечення санкції необхідно говорити не про те, що засобом загальної превенції слугує той чи інший конкретний приклад об'єктивації покарання (який у кантівському розумінні виступає як використання людини (у даному випадку – засудженого) як засобу досягнення певних цілей, а про те, що мета загального запобігання вчинення злочинів досягається шляхом впровадження у суспільну свідомість поняття невідворотності покарання через ознайомлення громадян з тим, які покарання передбачено за той чи інший злочин, а також шляхом доведення до їх відома інформації, базованої на конкретних прикладах реалізації покарання.

Апелюючи до тези стосовно кари як такої, що слугує для залякування інших людей, звернемося до міркувань І. Лановенка та Ю. Заросинського, згідно з якими кара справляє специфічний вплив на свідомість злочинця, «а у широкому розумінні – на свідомість і потенційних злочинців [4, с. 73]. Очевидним є те, що мається на увазі спеціальна та загальна превенція. Оминаючи питання (щодо якого ми вище вже висловилися з опертям на імператив І. Канта) стосовно кари як санкції, передбаченої у законі та кари в об'єктивіаційному розумінні, розвинемо власні міркування лише щодо трактування кари як такої, що справляє специфічний вплив на свідомість потенційних злочинців. У даному випадку вважаємо, що недоцільно застосовувати термін «потенційні злочинці».

У зв'язку з цим наголосимо, що у теорії покарання головним чином фігурують дві базові позиції щодо об'єкту загальної превенції. Перша обстоє запобігання, яке стосується усіх громадян, друга – лише несвідомих, морально нестійких і т. п. осіб. Зрозуміло, що міркування, висловлені щодо потенційних злочинців, базуються на другій позиції. Однак, на нашу думку, некоректно у даному випадку оперувати таким терміном, як «потенційні злочинці». Вважаємо, що це поняття скоріш має стосунок до «злочинного стану особистості», який навряд чи можна визнати, якщо керуватись вкоріненими у філософії права принципами гуманізму та сповідувати повагу до особистості на засадах визнання природних прав людини.

Що ж до загальної превенції як такої, то, на нашу думку, вона стосується всіх громадян, а не лише певного кола. Адже специфіка сприйняття такого поняття, як злочин, полягає в антиномічності, а відтак навіть у морально стійких осіб трапляються випадки формування (під впливом тих чи інших соціально-економічних, політичних факторів) психологічної установки на злочин. У таких випадках від вчинення злочину, властиво, й утримує загроза кримінального покарання. Зрозуміло, що таких людей не слід вважати «потенційними злочинцями», однак не можна заперечувати того, що загальна превенція стосується й їх.

Водночас поділяємо думку І. Лановенка та Ю. Заросинського щодо значимості ідеї невідворотності кари. Однак, повертаючись до вже згадуваної тези стосовно того, що елемент кари за вчинений злочин справляє

специфічний вплив на свідомість злочинця, що трактується авторами як ствердження ідеї невідворотності покарання за злочинну поведінку, дозволимо собі запропонувати переінтерпретаційне зміщення наголосу, яке базується на нашому твердому переконанні у тому, що у гуманістичному вимірі акцент у площині загальної превенції повинен ґрунтуватися на ідеї невідворотності покарання. На нашу думку, у цьому контексті необхідно говорити не про вплив кари на свідомість як такий, що стверджує ідею невідворотності покарання, а про те, що кара за вчинений злочин справляє специфічний вплив на суспільну свідомість шляхом ствердження ідеї невідворотності покарання за злочинну поведінку. Таким чином, у полі превенції ми розглядаємо кару не як таку, що стверджує ідею невідворотності покарання, а як таку, що виконує превентивну функцію шляхом утвердження в суспільній свідомості ідеї невідворотності відповідальності.

Нам імпонує те, що, коли І. Лановенко та Ю. Заросинський досліджують специфічний вплив покарання на свідомість злочинця, у них йдеться про «елемент кари» [4, с. 74], що схиляє до думки стосовно трактування кари як одного з внутрішньосистемних елементів покарання, якщо останнє осмислювати в системному вимірі. Однак водночас впадає в очі те, що автори взагалі уникають однозначних висловлювань щодо кари у полі проблеми трактування останньої як суті чи мети покарання. Це ще одне свідчення необхідності подальшої розробки зазначеної тематики.

Отже, осмислюючи «покарання» крізь призму концепту гуманізму, доходимо висновку, що «кара» являє собою специфічну відплату, гуманістичний підтекст якої вбачається у тому, що у своїй потенції вона націлена на відновлення справедливості, виправлення злочинця, запобігання вчинення інших злочинів. Водночас у системному вимірі «кару» необхідно розглядати як одну з підсистем категорії «покарання», яка корелює з метою покарання та, залежно від обставин, специфіки соціально-економічних умов, особливостей національної психології, ментальності тощо може виступати і як внутрішньо системний елемент «мети покарання».

1. Карпец И. И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы / И. И. Карпец. – М. : Юридическая литература, 1973. – 287 с.
2. Філей Ю.В., Роль покарання в запобіганні злочинності / Ю.В. Філей, А.В. Козут // *Держава та регіони*. – № 4. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2009. – С.76 – 89.
3. Журбелюк Г. В. Кримінальне покарання як комплексна проблема: деякі історико-правові аспекти / Г. В. Журбелюк. – Наукові записки НаУКМА. – Т. 21. – К., 2003.
4. *Уголовное наказание : монография* [Лановенко И. П., Заросинский Ю. А., Костенко А. Н., Скибитский В. В. и др.] / рук. авт. коллект. Шемичученко Ю. С., Титаренко Ю. Л. – Киев – Донецк, 1997. – 312 с. – (Ин-т Государства и права В. Н. Корещкого НАНУ, Донецкий ин-т внутренних дел Украины).
5. Михалко І. С. Відображення принципу раціонального застосування примусових заходів і стимулювання правослухняної поведінки засуджених у Європейських пенітенціарних правилах : Електронний ресурс / І. С. Михалко // *Право і безпека*. –

№1. – Харків, 2009. – С. 224. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_1/PB-1/pb-1_6.pdf

6. Полубинская С. В. Цели уголовного наказания / С. В. Полубинская. – М. : Наука, 1990. – 142 с. – (АН СССР Ин-т государства и права).
7. Денисова Т. А. Феномен покарання / Т. А. Денисова // *Держава та регіони. Серія : Право.* – № 3. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2010. – С. 58 – 63
8. Беляев Н. А. Цели наказания и средства их достижения / Николай Александрович Беляев. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1963. – 185 с. – (Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова).
9. Ковтун Н. Про кару як мету покарання / Н. Ковтун // *Вісник Львівського університету ім. І. Франка. Серія юридична.* – Вип. 45. – Львів, 2007. – С. 162–169.
10. Мельничук Н. Ю. Категорії «злочин» та «покарання» у філософсько-правовому вимірі / Н. Ю. Мельничук. – Львів : Льв.ДУВС, 2010. – 439 с.
11. Чорна книга комунізму. Злочини, терор і репресії ; [перкл. з франц. Я. Кравець] / Куртуа С., Верт Н., Паше Ж-Л. та ін. – Львів : Афіша, 2008. – 708 с.
12. Кант И. Метафизика нравов в двух частях. Т.4. – Ч.2 / Иммануил Кант // Иммануил Кант : [сочинения : в 6 т.] / Иммануил Кант. – М. : Мысль, 1965. – С. 257.
13. Таганцев. Русское уголовное право. – М. Наука, 1994. – 393 с.

Мина В.В. Поняття «кара» крізь призму філософсько-правової доктрини гуманізму

Розглянуто теоретичні питання пов'язані з розумінням покарання, кари та мети покарання через концепт гуманізму в полі філософсько-правових та соціально - психологічних явищ.

Ключові слова: кара, покарання, мета покарання, гуманізм.

Мына В.В. Понятие «наказание» сквозь призму философско-правовой доктрины гуманизма

Рассмотрены теоретические вопросы, связанные с пониманием наказания, казни и цели наказания через концепт гуманизма в поле философско-правовых и социально-психологических явлений.

Ключевые слова: кара, наказание, цель наказания, гуманизм.

Myна V.V. The concept of «punishment» in the light of philosophical and legal doctrine of humanism

Theoretical issues related to the understanding of punishment, penalty and the purpose of punishment are examined through the concept of humanism in the sphere of philosophical and legal as well as social and psychological phenomena.

Keywords: penalty, punishment, purpose of punishment, humanism.

Миرونенко І.В.

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ДОБРОСУСІДСТВА В ЗАКОНОДАВСТВІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

УДК 94.47+347.242

Положення про регулювання земельних відносин добросусідства містяться в главі 17 чинного Земельного кодексу України і становлять самостійний